

-
6. Дневники Императора Николая II. М. : Орбита, 1991. 512 с.
 7. Куликов С.В. Император Николай II как реформатор: к постановке проблемы. *Российская история*. 2009. № 4. С. 45-56.
 8. Мартышин О.В. Столетие учреждения Государственной Думы и судьба парламентаризма в России. *Государство и право*. 2007. № 2. С. 92-100.
 9. Ольденбург С.С. Царствования императора Николая II. М. : ТЕРРА, 1992. 640 с.
 10. Пивоваров Ю.С. Между казачеством и кнутом. К столетию русской конституции и русского парламента. *Полис*. 2006. № 2. С. 5-26.
 11. Сюдюков И. Свобода с царского плеча. *День*. 2005. № 189. С. 9.
 12. Федоров В.А. История России 1861 – 1917. М. : Наука, 2001. 400 с.

* * *

Рожкова Людмила Іванівна,
*кандидатка історичних наук, доцентка кафедри державно-
правових дисциплін та українознавства Сумського
національного аграрного університету*

ПІДСУМКИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАЦІЇ 45 ПРЕЗИДЕНТА США ДОНАЛЬДА ТРАМПА (2017-2021 РР.)

45 Президент США, очільник Республіканської партії, Дональд Трамп, перебував на посаді з 2017 до 2021 року. До обрання на вищу державну посаду він був відомий як підприємець, телеведучий та шоумен. Передвиборча програма Д. Трампа містила ультраконсервативні ідеї, він обіцяв зробити більш жорстким міграційне законодавство, побудувати стіну на кордоні з Мексикою, скасувати низку законів, ухвалених його попередником Бараком Обамою.

Передвиборча кампанія Д. Трампа відбувалася під гаслами «Америка передусім», «Зробимо Америку великою знову». В інавгураційній промові 20 січня 2017 р. новообраний Президент

наголошував: «З цього дня наша держава буде керуватися новою стратегією: Америка перш за все, Америка понад усе». На початку каденції аналітики попереджали, що новий господар Білого Дому справить значний вплив на світовий порядок [1, 2].

Упродовж останніх десятиліть США були лідером західного світу та прикладом для наслідування. США визначали порядок денний для світового співтовариства, брали активну участь у подоланні глобальних проблем. Д.Трамп змінив цю парадигму, і повів країну у бік ізоляціонізму, зробивши акцент на перегляді політичних та економічних відносин з іноземними партнерами, формату участі у міжнародних організаціях і угодах.

Визначальними рисами зовнішньої політики адміністрації Д.Трампа є прагматизм, протекціонізм, непередбачуваність, ігнорування думок експертів. Упродовж чотирьох років Д.Трамп нехтував компетентними фахівцями у сфері зовнішньої безпеки, без попередження звільняв їх, хаотично ухвалював рішення.

Рішення та дії адміністрації Д. Трампа довели відданість проголошеним принципам. Були переглянуті або скасовані міждержавні угоди попередніх років, які Президент вважав «невигодними» для Америки, оголошено про вихід США із кількох міжнародних організацій – зокрема, Транстихоокеанського партнерства, Паризької кліматичної та Іранської ядерної угод, кількох договорів у сфері контролю за озброєнням із Росією. Водночас саме за президентства Д. Трампа були застосовані жорсткі антиросійські санкції і надано Україні летальне озброєння.

Пріоритети зовнішньої політики США як і раніше, визначали боротьба проти радикального ісламського тероризму, стримування «китайської загрози» у світовому економічному співробітництві, прагнення обмежити зростання ядерного потенціалу Ірану та Північної Кореї, врегулювання близькосхідної кризи.

Питання міжнародної безпеки виявилось найбільш складним і заплутаним у зовнішньополітичній діяльності адміністрації Д.Трампа. Основна причина – нехтування колективними зусиллями, ігнорування системи багатосторонніх інститутів (ООН, НАТО, міждержавні угоди). Під час передвиборчої кампанії він неодноразово підкреслював, що Північноатлантичний альянс в існуючому форматі застарів,

наголошував на непропорційності витрат США та партнерів по НАТО, вимагав збільшення внеску союзників. Президент піддавав сумнівам доцільність існування НАТО, наполягав на збільшенні внесків його членів до спільного бюджету, погрожував виходом США з Альянсу.

Водночас у своїй найвідомішій промові про зовнішню політику (у липні 2017 р. у Варшаві) Трамп цілковито підтримав Альянс. Зрештою, наполеглива критика з боку Д. Трампа щодо НАТО призвела до певних зрушень країни почали збільшувати свої оборонні витрати, наближаючись до прийнятих в Альянсі 2% ВВП, модернізувати війська [3, с. 13].

Система міжнародної безпеки, що склалася після Другої Світової війни базується на міждержавних та багатосторонніх угодах. Із 1987 р. діяв Договір про ліквідацію ракет середньої і малої дальності (ДРСМД) між СРСР (після його розпаду – Російською Федерацією) та США за участі України, Білорусії та Казахстану. Небезпечна гонка озброєнь несе загрозу не лише відновлення «холодної війни», але й світової катастрофи, що отримала умовну назву «ядерна зима» [4, с. 22].

Промова Президента РФ В.Путіна на Мюнхенській конференції з безпеки свідчила про намір перетворити Росію на один із полюсів світової політики, насамперед, силовими засобами. Це підтвердили подальші події: агресія проти Грузії (2008 р.), анексія українського Криму, військова агресія на Донбасі і в Азовському морі. США неодноразово вказували Росії на пряме порушення принципів міжнародного права, невиконання умов ДРСМД, подальше нарощування військового потенціалу та проведення заборонених випробувань. Після завершення терміну ультиматуму Держдепартаменту до Росії щодо дотримання договору, на початку 2019 р. було повідомлено про призупинення членства США у ДРСМД. Такий крок адміністрації Д. Трампа експертами оцінюється неоднозначно: від прогнозів «ядерного жакіття» [5] до окреслення укладання нового договору, що відповідатиме сучасним умовам багатопольярного світу [6].

Дональд Трамп неодноразово заявляв про наміри припинити «нескінченні війни», маючи на увазі, насамперед, Афганістан, Сирію та Ірак. Наслідком стали рішення про зменшення військового контингенту на Близькому Сході.

Рішення Д. Трампа скоротити військовий контингент в Афганістані та повністю вивести війська із Сирії зумовлене не лише відмовою США від ролі «світового поліцейського». Аргумент стосовно розгрому «Ісламської держави» є непереконливим. Фактично Сирія залишається підґрунтям екстремізму, створюються умови для відновлення диктаторського режиму Б. Асада, підтримуваного Росією та Іраном. Складна геополітична гра з іншими державами також була частиною стратегії Президента. «Трамп вважає, що альянси для слабаків і воліє приятелювати з диктаторами» [5, с. 42].

Позитивним результатом політики Д. Трампа можна вважати низку «угод століття», які були укладені між арабськими країнами та Ізраїлем за посередництва США. У конфлікті з Іраном США традиційно підтримували Ізраїль. Д.Трамп визнав Єрусалим неподільною столицею країни, був посередником між Ізраїлем та Палестиною.

Президент піддав нищівній критиці ядерну угоду з Іраном від 2015 р. (Спільний всеосяжний план дій), а саму країну називав «головним спонсором тероризму у світі». Посилення санкцій щодо цієї країни мало на меті досягти дипломатичної та економічної ізоляції іранського режиму та примусити Тегеран укласти нову ядерну угоду зі значно жорсткішими умовами [7]. Однак, припинення членства США в угоді 2018 року не допомогло зупинити Іранську ядерну програму. У відповідь Іран ігнорував усі технічні приписи і продовжив власні розробки атомної зброї, а Вашингтон опинився за крок до збройного конфлікту з Тегераном і посилив санкції проти іранського режиму. У сучасних умовах глобалізованого багатопольярного світу особливу загрозу для міжнародної безпеки становить військове протистояння між ядерними державами, зокрема, між США та Північною Кореєю, між США та Китаєм. Останніми роками КНР значно наростила військову потужність як за рахунок нових власних розробок зброї, так і завдяки придбанням російського озброєння [8, с.40]. У відповідь на початку 2019 р. Д. Трамп презентував нову стратегію протиракетної оборони Сполучених Штатів, спрямовану на створення космічних систем, які протистоятимуть новітнім загрозам із боку Китаю, Росії, КНДР та Ірану.

Економічне та геополітичне суперництво між США та

Китаєм відбувається тривалий час, проте у період діяльності адміністрації Д. Трампа воно набуло нових масштабів та форм, характеру торгівельної та технологічної війни. Запровадження економічних санкцій, підвищення торгівельних мит на китайські товари, обґрунтовувалися боротьбою з імпортозалежністю та підтримкою національних виробників. Політика США була спрямована на обмеження Китаю у розвитку технологій в енергетичному секторі, зокрема, у виробництві атомної енергії та устаткування. Конкуренція між країнами виявлялася в усіх сферах, від енергетики до телекомунікацій, завдаючи збитків обом сторонам. У відповідь на блокування на території Китаю американських онлайн – сервісів, таких як Facebook, Google, Twitter, влада США запровадила санкції проти китайських компаній Huawei та ByteDance (TikTok) [9, с.34]. Заборони використовувати обладнання Huawei у телекомунікаційних мережах США аргументувалися міркуваннями національної безпеки, звинуваченнями компанії у промисловому шпигунстві, зв'язках з урядом КНР та китайською Компартією. Вимоги щодо обмеження технологій Huawei поширювалися не лише на США але й на країни Латинської Америки та Європи.

Неоднозначною була політика Д. Трампа стосовно європейських союзників. У 2016 р. розпочала роботу Ініціатива «Тримор'я», що об'єднує 12 держав регіону між Балтійським, Адріатичним та Чорним морями. Цей масштабний проєкт, спрямований на налагодження інфраструктурної, енергетичної та цифрової співпраці у регіоні. 2017 р. Д.Трамп відвідав саміт «Тримор'я» у Варшаві. 2019 р. Конгрес США ухвалив низку документів на підтримку енергетичної безпеки та незалежності США та Європи. Станом на початок 2021 р. від США до фонду регіону «Тримор'я» надійшло \$300 млн. У цілому ж реалізація ініціативи потребує залучення інвестицій в обсязі від €600 млрд. до €2 трлн. [10, с.15]. Спершу як потенційного інвестора розглядали Китай, проте в умовах загострення геополітичного суперництва між Вашингтоном і Пекіном від китайського фінансування було вирішено відмовитися.

Таким чином, основними рисами зовнішньополітичної діяльності адміністрації Д. Трампа були непередбачуваність, суперечливість, схильність ігнорувати колективні угоди. Невчасне та неадекватне до ситуації реагування Президента

США на поширення епідемії COVID-19 всередині країни, супроводжувалося звинуваченнями на адресу китайського керівництва у «всесвітній змові». Президент був прихильником конспірологічних теорій на зразок QAnon, посилення расистських настроїв, що зумовило поляризацію американського суспільства. Зрештою це призвело до зменшення підтримки та поразки Д. Трампа під час виборчої кампанії 2020 р.

Безпрецедентний перехід влади до обраного на посаду Президента Джоозефа Байдена, що супроводжувався штурмом Капітолію на початку 2021 року, не лише підірвав довіру міжнародного співтовариства до цінностей американської демократії і глобального порядку, але й послабив позиції США, зробивши їх вразливими до чисельних викликів у сфері безпеки. Адміністрації 46 Президента США Д. Байдена доведеться докласти чимало зусиль для подолання багатьох криз та стабілізації складної геополітичної ситуації у світі.

Література:

1. Горбулін В. Ось будинок, який буде Трамп. Дзеркало тижня. Україна. 2017. 21 січня (№2). С. 1-2.
2. Курнішова Ю. Що несе світові ера Дональда Трампа? Дзеркало тижня. Україна. 2017. 21 січня (№2). С. 1, 4.
3. Карр Е. Кінець непевності. The Economist. Світ у 2018. Український випуск. С. 13.
4. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика. Навч. посіб. / М.П.Требін, Л.М.Герасіна, В.Л.Погрібна та ін.: за ред. проф. М.П.Требіна. Харків: Право, 2016. 540 с.
5. Лукас Е. Ядерне жажіття. Український тиждень. 2019. №6 (586). С. 42.
6. Їжак О. Договір помер. Хай живе договір. Дзеркало тижня. Україна. 2019. 9 лютого (№5). С. 4.
7. Белоколом О. Іранське досье Президента Трампа. Дзеркало тижня. Україна. 2019. 16 лютого (№6). С. 4.
8. Заблоцький В. Нові полюси холодної війни. Український тиждень. 2019. №5 (585). С. 40-44.
9. Баловсяк Н. Технологічний фронт. Український тиждень. 2020. №48 (680). С. 34 -36.
10. Герасимчук С., Черногор Я. Перспективні плани чи примарні надії? Український тиждень. 2021. №6 (690). С. 15.